

Piter Jelles Troelstra net botte 'sympatyk' út 'e ferve en wurdt 'famylyeskande' (bygl. de abortus fan Geertrui, dêr't ik my trouwens fan ôffreegje oft dy net út de fantasy fuortkomt) net mijd. In realistysk byld dus. (De slachterssêne op side 218 is ek tige plastysk werjûn.) En de fotorige efteryn stipet de autentisiteitssuggestje.

De psychyske ûntjouwing is sûndermis fan grut belang, sjoen de opset fan de roman: de haadpersoan wurdt fan berte ta dea op 'e foet folge. Dochs sit dêr neffens my in swak stee: net allinne Geertrui, mar ek oare persoanen, krije wol fleis en bloed, mar te min 'siel', se komme net alhiel konsistint oer en bliuwe yn harren omgong mei elkoar (petearen) te 'flak'.

De auteur hat in soad ûndersyk dien en rynsk gebrûk makke fan ynformaasjemateriaal. Krantestikken fan de hân fan Geertrui binne (nim ik oan) oernaam, deiblêdnis fan doedestiids is werjûn en útwurke en wurkomstannichheden, seden en gewoanten binne beskreaun. Myn beswier is, dat hjir fan in oerlading sprake is, en dat de ynformaasje te belearend jûn wurdt, sadat it ferhaal, en benammen it opbouwen fan de spanning en de persoanlike ûntjouwing, dêrûnder ljit.

Yn jo is in heltinne fan ús nommen, dichtet D. Kalma Geertrui ta yn syn neitinssonnet. Mar neffens my is it typearjend dat ek it byld dat hy yn dat fers fan har sketst earder dat fan tawijing is as fan striidberens:

*'k Ha, jong, foar 't folk gâns skrept en skreaun; myn jûn
besiikje ik goeds te dwaen, safolle ik kin;
'k Hâld fan ús wrâld, ús earmen en myn blommen.*

Dat it hâlden fan earmen en blommen winliken ek net alhiel kouster oerkomt, dêr kin Itty Sluis neat oan dwaan, al makket se ús witoefaak tsjûge fan it ompakken mei geraniums. ■

Eind januari verschenen in de *Leeuwarder Courant* enkele reacties op het boek *Striid sûnder ein* fan Itty Sluis over Trui Jentink. Deze historische roman wekte in de eerste plaats de woede op van neef Carel Jentink. Sluis heeft de goede naam en faam van deze burgerlijke familie kennelijk besmeurd door haar karakterisering van Trui. Maar meer nog dan aan deze karaktermoord stoort Neef Carel zich aan de 'absurde' suggestie van Sluis dat Trui Jentink ooit een abortus zou hebben ondergaan. De interessantste zinnen komen echter aan het slot van zijn pleidooi: "Als mevrouw Sluis een romannetje had geschreven", zegt hij, dan had hij er geen moeite mee gehad, maar omdat in het boek namen voorkomen van historische figuren en omdat de auteur een literatuurlijst in haar boek heeft opgenomen "lijkt het net of ze een standaardwerk heeft geschreven".

Een dag later krijgt Neef Carel steun uit onverdachte hoek want LC-redacteur Pieter de Groot is eveneens van mening dat Itty Sluis de abortus niet had mogen verzinnen. Hij beweert dat een historische roman slechts dán waar gebeurde feiten mag vermengen met een gefantaseerde werkelijkheid, als dat "uit afgeleide, secundaire bronnen aannemelijk wordt gemaakt". Zijn referentiekader is hier Tineke Steenmeijer's roman *De oare helte* (1997), waarin blijkbaar keurig wordt voldaan aan deze pseudo-wetenschappelijke eis. De feiten manipuleren mag blijkbaar, mits dat maar gebeurt binnen de zogenaamd algemeen aanvaarde termen van wetenschappelijkheid. Die abortus is voorts geen "steekhoudend argument" voor het kinderloos gebleven huwelijk van Trui Jentink en Oebele Stellingwerf zegt De Groot: "voor hetzelfde geld had ze verzonnen dat Oebele in zijn jeugd de bof heeft gehad".

Ook hier echter, net als in het stukje van Neef Carel, zit het venijn in de staart. Want Pieter de Groot had Itty Sluis deze beledigende daad van literaire verzinsels of wetenschappelijke lichtzinnigheid kunnen vergeven als ze haar boek geen historische roman had genoemd, maar een "gefantaseerd levensverhaal". Wat dat precies is weet ik eerlijk gezegd niet, maar De Groot verwijst in dit verband naar Rink van der Velde's boek over Salomon Levy.

Ik vind met name de reactie van De Groot teleurstellend. Hij hangt naar mijn overtuiging een wel heel particuliere definitie aan van een 'historische roman' en zet daar dan een voor mij geheel nieuw genre tegenover: het gefantaseerd levensverhaal. Zoals Neef Carel, met wie De Groot wel meevoelt, er een 'romannetje' tegenover zet.

Nu zou ik deze miskleun van beide heren eenvoudig kunnen rechtzetten door een definitie van het begrip historische roman te citeren uit het *Lexicon van literaire termen*, of door te wijzen op Hella Haasse die vijftig jaar geleden in *Het woud der verwachting* (1949) al niet werd "geplaagd door de onverzoenlijkheid van echt-gebeurde en verzonnen feiten". Maar mijn punt is dat het er tot op zekere hoogte helemaal niet toe doet of Sluis een 'romannetje' heeft geschreven, een historische roman, een standaardwerk of een gefantaseerd levensverhaal. De roman heeft al honderdvijftig jaar een problematische verhouding met de

Trui Jentink en de verzonnen abortus

51

werkelijkheid en ook de moderne historicus en schrijver past bescheidenheid ten aanzien van de misvatting dat een objectieve, volledige kennis van het verleden mogelijk is.

In de positivistische traditie van de geschiedwetenschap werd taal gezien als een soort venster waar doorheen we de werkelijkheid konden waarnemen. Het narrativisme in de moderne geschiedwetenschap heeft echter de idee opgegeven dat samenhang en betekenis in de (voorbije) werkelijkheid besloten ligt. Die samenhang ontstaat pas in het verhaal van de historicus. En betekenis van dat verleden wordt niet weerspiegeld maar geconstrueerd, gemaakt in die zelfde narratieve voorstelling van de schrijver/historicus. Die tekst is daarom tot op zekere hoogte fictieel. De grens tussen een historische documentaire en de gefingeerde werkelijkheid van een roman is dus flinterdun, zo weten de lezers van bijvoorbeeld Umberto Eco of Simon Schama al lang.

Of een prozawerk tot de literatuur gerekend moet worden of niet, is niet in eerste instantie afhankelijk van de kwalificatie fictie of non-fictie. Maar toch bestaan er verschillen tussen het werk van een historicus of dat van een romancier. Hoe worden die verschillen dan bepaald? Dat heeft te maken met de intentie van een schrijver: wil hij een historische roman schrijven of een historisch werk? Bij publicatie van een werk sluit een auteur een pact met zijn lezers door een code af te spreken. De lezer kan daarop zijn verwachtingen en zijn lectuur afstemmen. Die code vindt de lezer op het omslag van het boek, in het hele uiterlijk van een boek, een flaptekst, een nawoord enzovoort, kortom dat wat men ook wel noemt paratekst. En voorts zijn er tal van formele indicaties en tekstkenmerken die het literaire gehalte van een tekst bepalen.

Sluis heeft haar boek op het omslag en op de titelpagina een historische roman genoemd en beweert voorts in haar nawoord: "Besocht ha 'k om de tiid sa krekt mooglik te benaderjen, hoewol't grutte parten fan dit ferhaal fansels allinne yn myn ferbylding syn beslach krigen." Pieter de Groot en Neef Carel schenden dit pact met de lezer door het boek plotseling en zonder aantoonbare reden als een ander genre te lezen ('een standaardwerk') of door de grenzen van dat genre opeens te verleggen door expliciet te verwijzen naar een roman. Want *De*

GEERTRUIDA CHRISTINA JENTINK OM HAR TRITICHSTE.
(ARGYF S. TEN HOEVE)

oare helte waar De Groot zo over te spreken is, wordt door Tineke Steenmeijer op de flaptekst getypeerd als een roman.

Door dit pact te schenden roepen Neef Carel en De Groot nu op hun beurt een vals beeld op van de intenties van Itty Sluis. Of die abortus nu waar gebeurd is of niet doet er niet zoveel toe. De auteur heeft binnen de grenzen van het genre en binnen de afspraken die ze heeft gemaakt met haar lezers, de vrijheid om dingen te verzinnen. Voor hetzelfde geld had Sluis inderdaad kunnen bedenken dat Oebele in zijn jeugd de bof heeft gehad. Ik vraag me ook af of De Groot en Neef Carel dan zoveel misbaar zouden hebben gemaakt.

De enige vraag die naar mijn smaak beantwoord moet worden is dus of deze abortusepisode goed past in de retorische structuur van het boek, kortom of het voorval bijdraagt tot een krachtig portret van Trui Jentink. Het woord is daarom aan de lezer. Alvast één lezer vindt dat Sluis niet in die opzet geslaagd is, want Jabik Veenbaas suggereert in zijn recensie in *Freed* van 24 januari dat Sluis deze episode veel uitvoeriger had moeten behandelen om echt overtuigend te zijn! Trui en de verzonnen abortus, het kan verkeren blijikbaar.

Ernst Bruinsma